

ERE103 Reglerteknik D

Repetition

Bo Egardt

Institutionen för Elektroteknik
Chalmers Tekniska Högskola

December, 2019

Varför reglerteknik?

Reglerteknik: *styrning* av *dynamiska* system genom *återkoppling*.

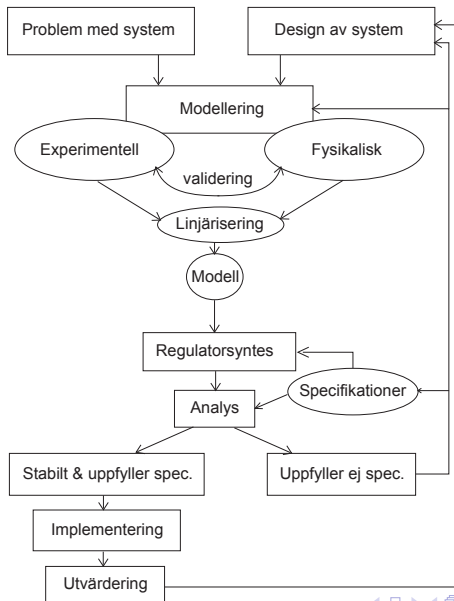
Reglertekniken är ofta anonym (“den gömda teknologin”), men...

- ▶ styrning med återkoppling används “överallt”
- ▶ styrningen med mikro-controllers eller datorer kräver reglertekniska algoritmer
- ▶ reglerteknikens metoder ger systemförståelse

Med återkoppling kan vi...

- ▶ Minska effekten av osäkerhet (modellfel, komponentvariationer, störningar)
- ▶ Forma systemets dynamik (t ex snabba upp, stabilisera)

Reglerdesign – arbetsflöde

Dynamiska system

Skilj mellan:

- **Statiskt** system: insignal $\rightarrow$ utsignal *momentant*
- **Dynamiskt** system: insignal $\rightarrow$ utsignal med “minne” (tröghet)
- Dynamik beskrivs med differentialekvationer

Exempel 1: Ett elektriskt system.

Exempel 2: Ett flödessystem.

Exempel 3: Ett mekaniskt system.

Exempel 4: Ett roterande, mekaniskt system.

Spänning
Ström
Tryck
Volym
Yttre
Hastighet
Fjäder
Dämp

Moment: T_a och T_b

Vinkelhastigheter: ω_1 och ω_2

Fjäderkonstanter: k_1

Dämpkonstanter: b_1 b_2

A DC-motor can be described by the equations

$$u(t) - Ri(t) - L \frac{di(t)}{dt} = 0$$
$$T(t) - J \frac{d\omega(t)}{dt} - B\omega(t) = 0$$

Here, the induced counter emf is $e(t) = K_e \omega(t)$ and the driving torque is $T(t) = K_T i(t)$.
In case of a non-constant magnetizing current $i_m(t)$ we have:

$$e(t) = \Psi(t)\omega(t)$$
$$T(t) = \eta(t)\Psi(t)i(t)$$

where Ψ is the magnetic flux and η is a factor of efficiency.
If the current $i(t)$ and the angular velocity $\omega(t)$ are chosen as state variables:

$$\frac{d}{dt} \begin{bmatrix} i(t) \\ \omega(t) \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} -R/L & -\Psi(t)/L \\ \eta(t)\Psi(t)/J & -B/J \end{bmatrix} \begin{bmatrix} i(t) \\ \omega(t) \end{bmatrix} + \begin{bmatrix} 1/L \\ 0 \end{bmatrix} u(t) \quad (1)$$

Det finns två huvudmetoder att ta fram en modell för ett tekniskt system:

1. Fysikalisk modellering

- använd kunskap om systemet!
- uttryck fysikaliska samband
- ex: differentialekvation, tillståndsmodell

2. Experimentell modellering

- gör experiment med systemet!
- dra slutsatser från insamlade data
- ex: stegsvar, impulssvar, frekvenssvar
- mer avancerat: spektralanalys, parametrisk systemidentifiering

Vad är tankesättet när man ställer upp en modell?

► Fysikaliskt modellbygge – arbetsgång

1. Analysera systemets funktion, strukturera

- Nedbrytning i delsystem
- Vilka variabler?
- Vilka kvalitativa samband?
- Graf eller blockschema

2. Ställ upp basekvationer

- Balanskvationer
- Konstitutiva samband
- Dimensionskontroll
- Differentialekvationer och algebraiska samband

3. Formulera modell

- Linjärisera?
- Laplace-transformera, bilda överföringsfunktioner, eller...
- **Välj tillståndsvariabler och formulera tillståndsmodell**
- Differentialekvation, överföringsfunktion eller tillståndsmodell

Kom ihåg: tillståndsvariabler ofta *upplagrade storheter!*

Det finns ett antal olika modeller för tidskontinuerliga *linjära, tidsinvarianta system*:

- ▶ Differentialekvation
- ▶ Överföringsfunktion
- ▶ Viktfunktion
- ▶ Tillståndsmodell

Motsvarande modeller finns även för tidsdiskreta system

► LTI-modell 1: Differentialekvation

$$y^{(n)}(t) + a_1 y^{(n-1)}(t) + \dots + a_n y(t) = b_0 u^{(n)}(t) + b_1 u^{(n-1)}(t) + \dots + b_n u(t)$$

Varje lösning kan skrivas

$$y(t) = y_p(t) + y_h(t),$$

där $y_p(t)$ är partikulärlösningen, $y_h(t)$ är en lösning till den homogena ekv.

Karakteristiska polynomet:

$$a(\lambda) = \lambda^n + a_1 \lambda^{n-1} + \dots + a_{n-1} \lambda + a_n$$

Strukturen på lösningen till den homogena ekvationen ges av

$$y_h(t) = \sum_{k=1}^m p_k(t) e^{\lambda_k t},$$

där $\lambda_1, \dots, \lambda_m$ är de skilda nollställena till det karakteristiska polynomet

Systemet *stabil* om alla λ_k ligger i VHP ($\text{Re } \lambda_k < 0$).

► LTI-modell 2: Överföringsfunktion

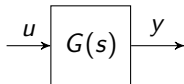
Överföringsfunktionen $G(s)$ kan användas för att uttrycka systemets svar på en *godtycklig insignal*. Definiera *Laplace-transformen* av tidsfunktionen $f(t)$:

$$F(s) = \mathcal{L}\{f(t)\} = \int_0^{\infty} f(t)e^{-st} dt$$
$$\Rightarrow \mathcal{L}\left\{\frac{df(t)}{dt}\right\} = sF(s) - f(0)$$

Om systemet är i vila vid $t = 0$ (alla tidsderivator lika med 0) så gäller:

$$Y(s) = \frac{b_0 s^n + b_1 s^{n-1} + \dots + b_n}{s^n + a_1 s^{n-1} + \dots + a_n} U(s) = \frac{b(s)}{a(s)} U(s) = G(s) U(s)$$

Systemet kan representeras med **överföringsfunktionen $G(s)$** i ett blockelement:

- ▶ *Integralprocess (typ 1)* med överföringsfunktionen $G(s) = K/s$. Exempel på detta är en tank med styrt in/utlopp och en hydraulkolv.
- ▶ *Dubbelintegralprocess (typ 2)* med överföringsfunktion $G(s) = K/s^2$. Ett exempel är en massa (tröghetsmoment), som drivs av en kraft (moment) utan friktion.
- ▶ *Tidskonstant* med överföringsfunktion $G(s) = K/(1 + sT)$.
- ▶ *Integrator + tidskonstant* med $G(s) = K/(s(1 + sT))$. Exempel på detta är en DC-motor.
- ▶ *Dubbla tidskonstanter* med $G(s) = K/((1 + sT_1)(1 + sT_2))$. Exempel är dubbeltank (labben!) och farthållarexemplet.
- ▶ *Dämpad resonans* med överföringsfunktionen $G(s) = K\omega_n^2/(s^2 + 2\zeta\omega_n s + \omega_n^2)$.
- ▶ *Instabila processer*, t ex den inverterade pendeln.
- ▶ *Dödtid eller tidsfördröjning* med $G(s) = e^{-s\tau}$. Exempel är transportfördröjning.

► LTI-modell 3: Viktfunktion

Laplace-transformen uppfyller *faltningsatsen*

$$\mathcal{L}\left\{\int_0^t g(t-\tau)f(\tau)d\tau\right\} = \mathcal{L}\{g(t)\}\mathcal{L}\{f(t)\} = G(s)F(s)$$

vilket tillsammans med relationen $Y(s) = G(s)U(s)$ ger (byt f mot u):

$$y(t) = \int_0^t g(t-\tau)u(\tau)d\tau$$

$$g(t) = \mathcal{L}^{-1}\{G(s)\} = \frac{1}{2\pi} \int_{\sigma-i\infty}^{\sigma+i\infty} G(s)e^{st}ds$$

- $g(t)$ är systems *viktfunktion* – utsignalen ges av en “viktad summa” av gamla insignalvärden.
- Om $u(t) = \delta(t)$ (en Dirac-funktion eller impuls), så följer att $y(t) = g(t)$. Viktfunktionen kallas därför också *impulssvaret*.

LTI-system: egenskaper

Faltningsintegralen:

$$y(t) = \int_0^t g(t - \tau)u(\tau)d\tau$$

Av detta följer några viktiga egenskaper för ett *linjärt, tidsinvariant (LTI) system*:

- ▶ *Dynamik*: utsignalen beror i princip av *alla* gamla värden på insignalen.
- ▶ *Kausalitet*: utsignalen $y(t)$ beror *inte* på framtida insignaler, $u(\tau)$, $\tau > t$.

▶ *Superpositionsprincipen*:

$$u_1(\cdot) \rightarrow y_1(\cdot), u_2(\cdot) \rightarrow y_2(\cdot) \Rightarrow \alpha_1 u_1(\cdot) + \alpha_2 u_2(\cdot) \rightarrow \alpha_1 y_1(\cdot) + \alpha_2 y_2(\cdot)$$

Användning: studera respons på börvärdesändringar resp störningar var för sig!

Externa modeller

Sammanfattning av *externa* eller *insignal/utsignal-modeller* för linjära, tidsinvarianta (LTI) system:

$$\begin{array}{ccc} a\left(\frac{d}{dt}\right)y(t) = b\left(\frac{d}{dt}\right)u(t) & \xrightarrow{\mathcal{L}} & a(s)Y(s) = b(s)U(s) \\ & & \downarrow G(s) = \frac{b(s)}{a(s)} \\ y(t) = \int_0^t g(t - \tau)u(\tau)d\tau & \xleftarrow{\mathcal{L}^{-1}} & Y(s) = G(s)U(s) \end{array}$$

- ▶ Differentialekvationen och faltningsintegralen är modellbeskrivningar i *tidsdomänen*.
- ▶ Överföringsfunktionen är en modellbeskrivning i *Laplace-domänen*.
- ▶ Nollställena till $b(s)$ kallas systemets *nollställen*.
- ▶ Nollställena till karakteristiska polynomet $a(s)$ kallas systemets *poler* (som alltså bestämmer systemets stabilitet).

Tidsdiskreta, externa modeller

Sammanfattning av externa modeller för tidsdiskreta LTI-system:

$$\begin{array}{ccc} a(q)y(k) = b(q)u(k) & \xrightarrow{\mathcal{Z}} & a(z)Y(z) = b(z)U(z) \\ & & \downarrow H(z) = \frac{b(z)}{a(z)} \\ y(k) = \sum_{i=0}^k h(k-i)u(i) & \xleftarrow{\mathcal{Z}^{-1}} & Y(z) = H(z)U(z) \end{array}$$

där vi definierat *pulssvaret* $h(k) = \mathcal{Z}^{-1}\{H(z)\}$.

- ▶ Nollställena till $b(z)$ kallas systemets *nollställen*.
- ▶ Nollställena till karakteristiska polynomet $a(z)$ kallas systemets *poler* (som alltså bestämmer systemets stabilitet).

► LTI-modell 4: Tillståndsmodell

En olinjär tillståndsmodell ges av:

$$\dot{x}(t) = f(x(t), u(t))$$

$$y(t) = g(x(t), u(t))$$

En linjär tillståndsmodell ges av:

$$\dot{x}(t) = Ax(t) + Bu(t)$$

$$y(t) = Cx(t) + Du(t)$$

I båda fallen gäller att:

- $x(t) = [x_1(t), \dots, x_n(t)]$ är *tillståndsvektorn* och n modellens *ordningstal*
- $u(t)$ är insignalen (som kan vara en vektor)
- $y(t)$ är utsignalen (som kan vara en vektor)

Tillståndsmodeller kallas också *interna* modeller

Olinjära → linjära tillståndsmodeller?

► Linjärisering

Den olinjära tillståndsmodellen

$$\dot{x}(t) = f(x(t), u(t))$$

$$y(t) = g(x(t), u(t))$$

kan linjäriseras kring en *stationär lösning* eller *jämviktslösning* (eng. *steady state, equilibrium*) $(x(t), u(t)) \equiv (x_0, u_0)$ som uppfyller $f(x_0, u_0) = 0$. Den linjäriserade tillståndsmodellen beskriver systemet i en omgivning till jämviktslösningen $(\Delta x(t) = x(t) - x_0, \Delta u(t) = u(t) - u_0, \Delta y(t) = y(t) - y_0, y_0 = g(x_0, u_0))$:

$$\Delta \dot{x}(t) = A \Delta x(t) + B \Delta u(t)$$

$$\Delta y(t) = C \Delta x(t) + D \Delta u(t)$$

där

$$A = \left. \frac{\partial f}{\partial x} \right|_{(x_0, u_0)}$$

$$C = \left. \frac{\partial g}{\partial x} \right|_{(x_0, u_0)}$$

$$B = \left. \frac{\partial f}{\partial u} \right|_{(x_0, u_0)}$$

$$D = \left. \frac{\partial g}{\partial u} \right|_{(x_0, u_0)}$$

► Lösning av tillståndsekvationen

$$\begin{aligned}\dot{x}(t) &= Ax(t) + Bu(t) \\ y(t) &= Cx(t) + Du(t)\end{aligned}\tag{1}$$

Lösningen ges av

$$x(t) = \Phi(t)x(0) + \int_0^t \Phi(t-\tau)Bu(\tau)d\tau\tag{2}$$

där *övergångsmatrisen* $\Phi(t) = e^{At}$ definieras som lösningen till diff-ekvationen

$$\frac{d}{dt}\Phi(t) = A\Phi(t), \quad \Phi(0) = I\tag{3}$$

Av (2) följer att viktfunktionen/impulssvaret ges av

$$g(t) = Ce^{At}B + D\delta(t)$$

och därmed utsignalen (då initialtillståndet är 0) av

$$y(t) = \int_0^t Ce^{A(t-\tau)}Bu(\tau)d\tau + Du(t)$$

► LTI-modeller — översikt

Vi kan nu komplettera vår “karta” över olika LTI-modeller, interna och externa:

$$\begin{array}{ccc} a\left(\frac{d}{dt}\right)y(t) = b\left(\frac{d}{dt}\right)u(t) & \xrightarrow{\mathcal{L}} & a(s)Y(s) = b(s)U(s) \\ & & \downarrow G(s) = \frac{b(s)}{a(s)} \\ y(t) = \int_0^t g(t-\tau)u(\tau)d\tau & \xleftarrow{\mathcal{L}^{-1}} & Y(s) = G(s)U(s) \\ \uparrow g(t) = Ce^{At}B + D\delta(t) & & \uparrow G(s) = C(sI - A)^{-1}B + D \end{array}$$
$$\begin{array}{ccc} \dot{x}(t) = Ax(t) + Bu(t) & \xrightarrow{\mathcal{L}} & sX(s) - x(0) = AX(s) + BU(s) \\ y(t) = Cx(t) + Du(t) & & Y(s) = CX(s) + DU(s) \end{array}$$

Φ-matrisen – vad är det, vad används den till?

► Diskretisering av tillståndsmodeller

Anta vi har en tillståndsmodell för vår process (anta $D = 0$):

$$\begin{aligned}\dot{x}(t) &= Ax(t) + Bu(t) \\ y(t) &= Cx(t)\end{aligned}\tag{4}$$

Om processen styrs av en dator, så är **styrsignalen styckvis konstant**:

$$u(t) = u(kh), \quad kh \leq t < (k+1)h$$

Om detta utnyttjas i den allmänna lösningen till (4), nämligen

$$x(t) = e^{A(t-t_0)}x(t_0) + \int_{t_0}^t e^{A(t-\tau)}Bu(\tau)d\tau,$$

så fås (sätt $t = (k+1)h$, $t_0 = kh$, utnyttja att styrsignalen är konstant över intervallet, samt välj till sist $h = 1$):

$$x(k+1) = e^{Ah}x(k) + \left(\int_0^h e^{A\tau}B d\tau \right) u(k)$$

► Tidsdiskret tillståndsmodell

Resultatet av diskretiseringen är en tidsdiskret tillståndsmodell, som är en *exakt* beskrivning av processen *vid samplingstidpunkterna*:

$$\begin{aligned}x(k+1) &= Fx(k) + Gu(k) \\ y(k) &= Cx(k)\end{aligned}$$

där

$$F = e^{Ah} \quad G = \int_0^h e^{A\tau} B d\tau$$

- Systemets överföringsfunktion är

$$H(z) = C(zI - F)^{-1}G$$

- Polerna ges av egenvärdena till matrisen $F = e^{Ah}$
- Egenvärdena till F är $\{e^{\lambda_i h}\}$, där $\{\lambda_i\}$ är egenvärdena till A . Transformationen från s-planen till z-planen är alltså:

$$z = e^{sh}$$

Notera att stabila poler ($\text{Re } s < 0$) avbildas på stabila poler ($|z| < 1$)!

► Diskretisering: egenskaper

Diskretisering av tillståndsmodell:

- Ger en tidsdiskret tillståndsmodell, som är en exakt beskrivning i samplingstidpunkterna
- Polerna avbildas enligt $z = e^{sh}$ (t ex VHP $\rightarrow$ enhetscirkeln)
- Ett stabilt system förblir stabilt efter tidsdiskretiseringen

De enkla diskretiseringsmetoderna (Euler framåt, Euler bakåt, Tustin) kan ses som approximationer av relationen $z = e^{sh}$:

$$z = e^{sh} \approx 1 + sh \quad \Rightarrow \quad s = \frac{1}{h}(z - 1)$$

$$z = e^{sh} = \frac{1}{e^{-sh}} \approx \frac{1}{1 - sh} \quad \Rightarrow \quad s = \frac{1}{h}(1 - z^{-1})$$

$$z = e^{sh} = \frac{e^{sh/2}}{e^{-sh/2}} \approx \frac{1 + sh/2}{1 - sh/2} \quad \Rightarrow \quad s = \frac{2}{h} \frac{z - 1}{z + 1} = \frac{2}{h} \frac{1 - z^{-1}}{1 + z^{-1}}$$

Med Tustins approximation avbildas stabila poler på stabila, tidsdiskreta poler (och instabila på instabila).

Diskreta LTI-modeller — översikt

Vi kan nu komplettera vår “karta” över olika LTI-modeller i det tidsdiskreta fallet:

$$a(q)y(k) = b(q)u(k) \xrightarrow{\mathcal{Z}} a(z)Y(z) = b(z)U(z)$$

$$\downarrow H(z) = \frac{b(z)}{a(z)}$$

$$y(k) = \sum_{i=0}^k h(k-i)u(i) \xleftarrow{\mathcal{Z}^{-1}}$$

$$Y(z) = H(z)U(z)$$

$$\uparrow h(k) = CF^{k-1}G$$

$$\uparrow H(z) = C(zI - F)^{-1}G$$

$$\begin{aligned} x(k+1) &= Fx(k) + Gu(k) \\ y(k) &= Cx(k) \end{aligned} \xrightarrow{\mathcal{Z}} \begin{aligned} z(X(z) - x(0)) &= FX(z) + GU(z) \\ Y(z) &= CX(z) \end{aligned}$$

$$F = e^{Ah} \uparrow G = \int_0^h e^{A\tau} B d\tau$$

$$\begin{aligned} \dot{x}(t) &= Ax(t) + Bu(t) \\ y(t) &= Cx(t) \end{aligned}$$

Tidsförlopp, stegsvar

- ▶ Ett första ordningens system

$$G(s) = \frac{K}{1 + sT}$$

har stegsvaret $y(t) = K(1 - e^{-t/T})$. Utsignalen når c:a 2/3 av sitt slutvärde efter tiden T (*tidskonstanten*).

- ▶ Ett andra ordningens system

$$G(s) = \frac{K\omega_n^2}{s^2 + 2\zeta\omega_n s + \omega_n^2}$$

har i fallet $0 < \zeta < 1$ komplexvärda, stabila poler och stegsvaret är

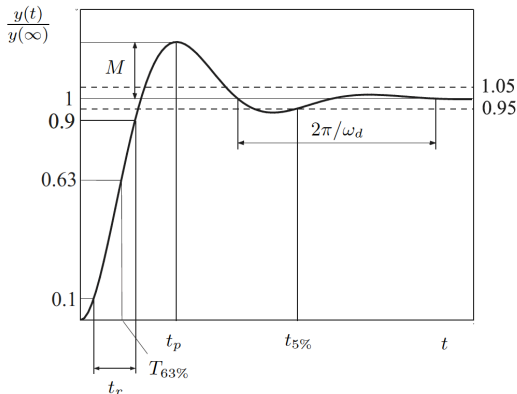
$$y(t) = K(1 - e^{-\zeta\omega_n t} \frac{1}{\sqrt{1 - \zeta^2}} \sin(\omega_n \sqrt{1 - \zeta^2} t + \arccos \zeta))$$

Notera tolkningarna av den *relativa dämpningen* ζ och den *odämpade självsvängningsfrekvensen* ω_n !

Stegsvar

Begrepp som är viktiga för att beskriva insvängningen av ett stegsvar:

- ▶ *Stigtiden* t_r (eng. *rise time*)
- ▶ *Insvängningstiden* $t_{5\%}$ (*settling time*)
- ▶ Ekvivalent tidskonstant $T_{63\%}$
- ▶ (Relativ) *översläng* M (*overshoot*)
- ▶ Dämpad självsvängningsfrekvens $\sqrt{1 - \zeta^2} \omega_n$

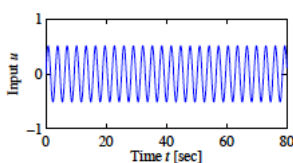

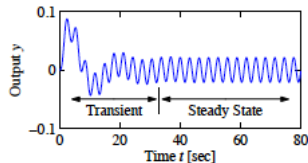
Frekvenstrogenhet

För ett *stabil* LTI-system gäller:

- Om insignalen är en sinussignal, så är utsignalen *stationärt* en sinussignal med samma frekvens.

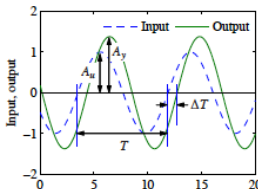

(a) Input

(b) Output

- Den stationära utsignalen karakteriseras av *förstärkningen* och *fasförskjutningen* relativt insignalen.

► Frekvensanalys

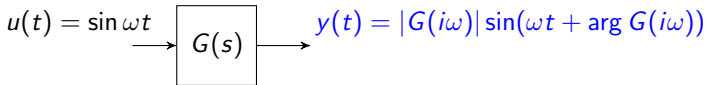
Frekvensanalysen bygger på användning av superpositionsprincipen:

1. Approximera insignalen som en viktad summa av "enkla" signaler: för en *periodisk* signal med perioden $T = 2\pi/\omega_0$ kan vi använda en *Fourier-serie*:

$$u(t) = a_0 + \sum_{k=1}^{\infty} a_k \cos k\omega_0 t + \sum_{k=1}^{\infty} b_k \sin k\omega_0 t$$

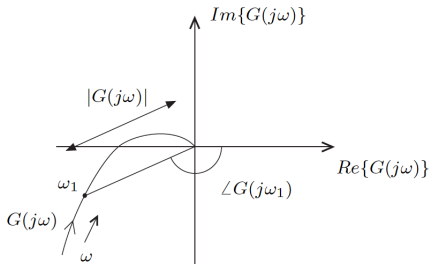
2. Beräkna utsignalerna för de enkla insignalerna, dvs i detta fallet sinussignaler
3. Beräkna linjärkombinationen (den viktade summan) av dessa utsignaler

- För icke-periodiska signaler får vi använda Fourier-transformen.
- För steg 2 ovan räcker det för stabila system att bestämma förstärkning $|G(i\omega)|$ och fasförskjutning $\arg G(i\omega)$:

► Frekvenskurva

Frekvensanalysen bygger alltså på kunskap om *frekvenskurvan* $G(i\omega)$, $\omega \in [0, \infty]$. Denna kan åskådliggöras som en kurva i det komplexa talplanet, ett *Nyquist-diagram*:

- ▶ Används vid stabilitetsundersökningar med Nyquistkriteriet.
- ▶ En nackdel med Nyquistdiagrammet är att beroendet av ω inte framgår explicit.

Amplitud/fas i Nyquistdiagram?

► Bodediagram

Frekvenskurvan kan också visas i ett *Bode-diagram*, som i två grafer visar hur den komplexa funktionen $G(i\omega)$ beror av ω :

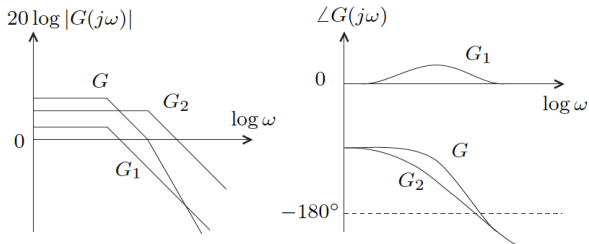
1. Amplituddiagram: $20 \log |G(i\omega)|$ (dB) mot $\log \omega$
2. Faskurva: $\arg G(i\omega)$ mot $\log \omega$

I Bodediagrammet adderas produkter av överföringsfunktioner i "y-led":

$$G(i\omega) = G_1(i\omega)G_2(i\omega) \Rightarrow$$

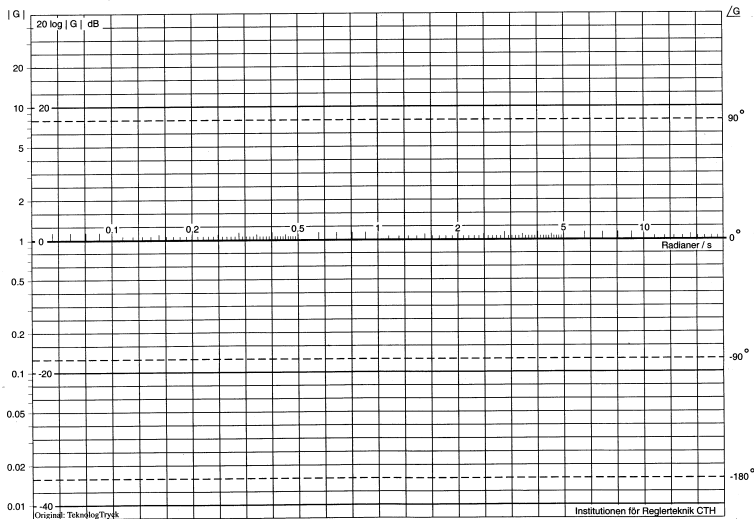
$$20 \log |G(i\omega)| = 20 \log |G_1(i\omega)| + 20 \log |G_2(i\omega)|$$

$$\arg G(i\omega) = \arg G_1(i\omega) + \arg G_2(i\omega)$$

► Bodediagram

Bodeform för $G(s)$? Y-axeln i Bodediagram – logaritmisk eller ej?

► Frekvenskurvor: några användbara fakta

- $G(0)$ är den *statiska förstärkningen*
- Om $G(s)$ innehåller en eller flera integratorer, så gäller $|G(i\omega)| \rightarrow \infty, \omega \rightarrow 0$
- $G(s)$ är av *typ n* om den innehåller n rena integratorer (faktorn $\frac{1}{s^n}$)
 $\Rightarrow \arg G(i\omega) \rightarrow -n \cdot \frac{\pi}{2}, \omega \rightarrow 0$
- $|G(i\omega)| \rightarrow 0, \omega \rightarrow \infty$ om nämnarens gradtal större än täljarens ($G(s)$ kallas då strikt proper)
- $\arg G(i\omega) \rightarrow -\frac{\pi}{2} \cdot (\text{antal poler} - \text{antal nollställen}), \omega \rightarrow \infty$
- Bodes amplitud-fas-relationer för minimumfas-system:
$$\arg G(i\omega_0) = \frac{\pi}{2} \int_0^\infty f(\omega) \frac{d \log |G(i\omega)|}{d \log \omega} d \log \omega \approx \frac{\pi}{2} \frac{d \log |G(i\omega)|}{d \log \omega} \Big|_{\omega=\omega_0},$$

där $f(\omega) = \frac{2}{\pi^2} \log \left| \frac{\omega + \omega_0}{\omega - \omega_0} \right|$

Återkopplingens möjligheter...

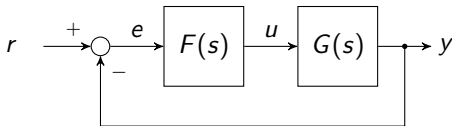
- ▶ Minska effekten av osäkerhet (komponentvariationer, störningar)
- ▶ Forma systemets dynamik (t ex snabba upp, stabilisera)

... och faror:

- ▶ Destabilisering
- ▶ Givarbrus

Blockschema och kvarstående fel

Ett enkelt återkopplat system:

Reglerfelet ges av

$$E(s) = \frac{1}{1 + F(s)G(s)} R(s) = \frac{1}{1 + L(s)} R(s),$$

där $L(s) = F(s)G(s)$ är *kretsöverföringen* (eng. *open loop transfer function*).
Det *kvarstående felet*, dvs det stationära felet då börvärdet r är ett enhetssteg, kan beräknas med slutvärdessatsen:

$$\lim_{t \rightarrow \infty} e(t) = \lim_{s \rightarrow 0} sE(s) = \lim_{s \rightarrow 0} s \frac{1}{1 + L(s)} \frac{1}{s} = \lim_{s \rightarrow 0} \frac{1}{1 + L(s)}$$

Nyquists fullständiga stabilitetskriterium

Om L har poler i HHP måste fullständiga Nyquist-kriteriet användas. Kriteriet bygger på argumentvariationsprincipen som ger en relation mellan argumentet för en funktion längs en sluten kurva och antalet nollställen och singulariteter hos funktionen i området som omsluts av kurvan.

Låter man funktionen vara $1 + L$ och området hela HHP får man

$$Z = N + P$$

Z = antal nollställen i HHP hos $1 + L$

= “ *instabila* poler hos slutna systemet

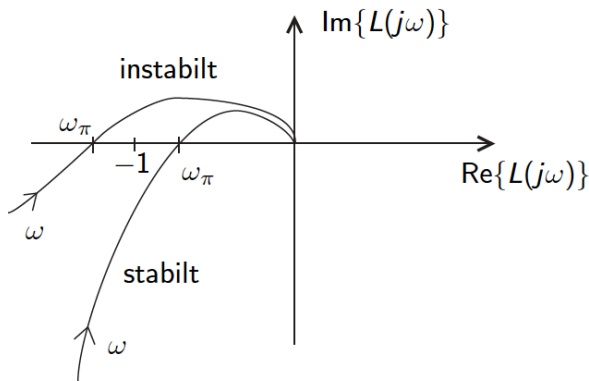
P = “ *instabila* poler hos L

N = “ medurs omslingringar av -1 för $L(s)$
då s genomlöper Nyquists kontur:

Nyquists förenklade stabilitetskriterium

Låt $L(s) = F(s)G(s)$ vara kretsöverföringen i ett enkelt återkopplat system (dvs återkopplat med -1).

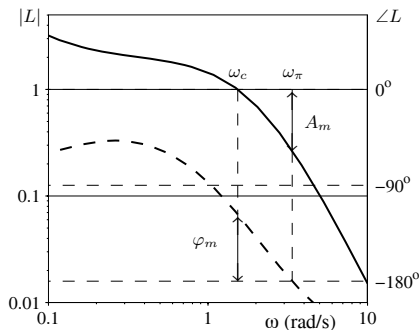
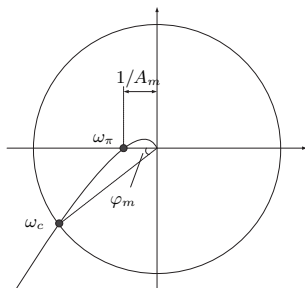
Om $L(s)$ inte har poler i HHP, så är det återkopplade systemet stabilt om $L(j\omega)$ inte passerar till vänster om punkten -1 i komplexa talplanet.

► Stabilitetsmarginaler

Stabilitetsmarginaler i Bode och Nyquist?

Hur korrelerar Nyquistkurvan med systemets svängighet?

Ett annat mått är känslighetsfunktionens maximala värde:

$$M_S = \max_{\omega} |S(i\omega)| = \frac{1}{\min_{\omega} |1 + L(i\omega)|}$$

► Återkopplingens uppgifter

Vi vill åstadkomma följande med återkopplingen:

1. Följa börvärdets förändringar med tillräcklig snabbhet
2. Begränsa inverkan av störningar och processförändringar
3. Använda rimligt stora styrsignaler
4. Ge det återkopplade systemet tillräckliga stabilitetsmarginaler

► Specifikationer (exempel)

► Snabbhet:

- Stigtid T_s (r till y)
- Insvägningstid $T_{5\%}$ (r till y)
- Skärfrekvens ω_c
- Bandbredd ω_b för $T(s)$ (r till y)

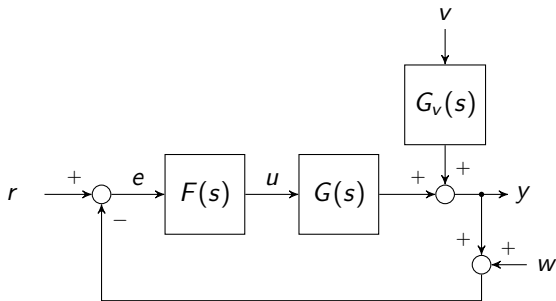
► Stabilitet:

- Amplitudmarginal A_m (2-4 ggr)
- Fasmarginal φ_m ($30 - 60^\circ$)
- Max översläng M (r till y)
- Känslighetsfunktionens maximala värde $M_S = \max_{\omega} |S(j\omega)|$
- Resonanstopp $M_p = \max_{\omega} |T(j\omega)|$ (påverkar robusthet)

Hur vet man om kraven som ställs är omöjliga att uppnå?

Varför ger högre ω_c ett snabbare system?

► Känslighetsfunktioner

$$Y(s) = T(s)[R(s) - W(s)] + S(s)G_v(s)V(s)$$

$$E(s) = S(s)[R(s) - W(s) - G_v(s)V(s)]$$

$$U(s) = \frac{T(s)}{G(s)}[R(s) - W(s) - G_v(s)V(s)]$$

$$\frac{dT/T}{dL/L} = S(s)$$

$$L(s) = F(s)G(s)$$

$$S(s) = \frac{1}{1 + L(s)}$$

$$T(s) = \frac{L(s)}{1 + L(s)}$$

$$S(s) + T(s) = 1$$

► Återkopplingens uppgifter

Kraven på återkopplingen leder till krav på känslighetsfunktionerna:

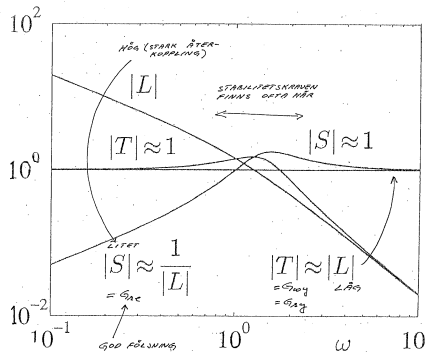
1. Följ börvärden: $E(s) = S(s)R(s) \Rightarrow$ gör S litet!
2. Reducera inverkan av processtörningar: $Y(s) = S(s)V(s) \Rightarrow$ gör S litet!
($Y_{ol}(s) = V(s)$ och $Y_{cl}(s) = S(s)V(s)$ medför att S anger förbättringen med återkoppling!)
3. Reducera inverkan av parametervariationer: $\frac{dT/T}{dL/L} = S(s) \Rightarrow$ gör S litet!
4. Begränsa inverkan av mätstörningar:
 $Y(s) = T(s)W(s)$, $U(s) = \frac{T(s)}{G(s)}W(s) \Rightarrow$ gör T litet!
5. Använd rimligt stora styrsignaler:
 $U(s) = \frac{T(s)}{G(s)}[R(s) - W(s) - V(s)] \Rightarrow$ gör T/G litet!

$S + T = 1 \Rightarrow$ det går inte att göra S och T små samtidigt!

► Designkompromisser

Designkraven 1–3 gäller framför allt lägre frekvenser, medan kraven 4–5 gäller främst högre frekvenser. Alltså: gör S litet för lägre frekvenser och T litet för högre!

Detta leder till följande principiella utseende för S , T och L :

Systemets stabilitetsegenskaper avgörs av utseendet i mellanfrekvensområdet, dvs runt ω_c .

Kompensering i frekvensplanet

Modifiering av kretsöverföringen i vissa frekvensintervall kan åstadkommas med t ex:

- En *fasretarderande* länk (lagfilter) ger hög förstärkning för låga frekvenser:

$$F(s) = a \frac{1 + sT}{1 + asT}, \quad a > 1$$

Uttrycket fasretarderande kommer av att en negativ fasförskjutning fås, framför allt inom frekvensintervallet $[1/aT, 1/T]$.

Jfr. PI-regulator!

- En *fasavancerande* länk (leadfilter) ger ett positivt fastillskott inom frekvensintervallet $[1/T, b/T]$:

$$F(s) = \frac{1 + sT}{1 + sT/b}, \quad b > 1$$

Jfr. PD-regulator!

► Val av regulatortyp

Ska vi använda en P , PI , PD eller PID regulator?

Använd enklast möjliga
regulatorstruktur!

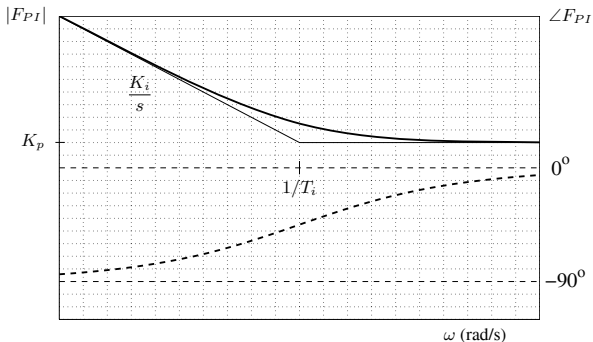
Använd enklaste regulatortyp som löser problemet.

- Krav på att bli av med kvarstående fel medför ofta krav på integralverkan i regulatorn.
- Krav på snabbhet eller stor fasmarginal medför ofta krav på derivataverkan i regulatorn.

► PI-reglering

Ökad I-verkan innebär bättre kompensering av lågfrekventa processtörningar samt minskade stabilitetsmarginer

$$F_{PI}(s) = K_p(1 + \frac{1}{sT_i}) = K_i \frac{(1 + T_i s)}{s}$$

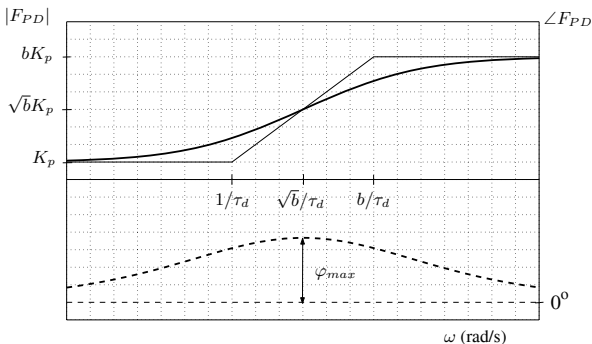

PI-regulator eller lagfilter? När räcker inte lagfilter till?

► PD-reglering

Ökad D-verkan innebär ökade stabilitetsmarginaler och snabbhet samt ökad styrsignalaktivitet

$$F_{PD}(s) = K_p \left(1 + \frac{T_d s}{1 + T_f s} \right) = K_p \frac{(1 + s\tau)}{(1 + s\tau/b)} \quad \text{lead-filter}$$

Varför behövs ett filter på D-delen hos en PD-regulator?

PID-regulatorn

Används för att kompensera lågfrekventa processtörningar samt förbättra stabilitetsmarginalerna och prestanda.

Parallellkoppling

$$F_{PID}(s) = K_p \left(1 + \frac{1}{T_i s} + \frac{T_d s}{1 + T_f s} \right)$$

Seriekoppling PI- och PD-regulatorer

$$F_{PIPD}(s) = K_p \frac{1 + s\tau_i}{s\tau_i} \frac{1 + s\tau_d}{1 + s\tau_d/b} = \frac{K_p}{\tau_i} \frac{1 + s(\tau_i + \tau_d) + s^2\tau_i\tau_d}{s(1 + s\tau_d/b)}$$

Det finns flera alternativa metoder att dimensionera t ex PID-regulatorer:

- ▶ Kompensering eller modifiering av kretsöverföringen
- ▶ Flytta en punkt i Nyquistdiagrammet
- ▶ Ziegler-Nichols svängningsmetod
- ▶ Lambda-metoden (vanlig i processindustrin)
- ▶ Optimering enligt olika kriterier, som uttrycker designkompromisserna i frekvensplanet

PID-design?

► Flytta en punkt i Nyquistdiagrammet

En vanlig teknik att dimensionera PID-regulatorer är att specificera en punkt på kretsöverföringens frekvenskurva. På detta sätt kan 2 parametrar bestämmas i regulatorn:

1. Specificera en punkt för kretsöverföringen, $L(i\omega_0)$
2. Bestäm parametrarna i regulatorn genom villkoren

$$\begin{aligned}|F(i\omega_0)| &= |L(i\omega_0)|/|G(i\omega_0)| \\ \arg F(i\omega_0) &= \arg L(i\omega_0) - \arg G(i\omega_0)\end{aligned}$$

Ett exempel på detta är att specificera fasmarginal φ_m och skärfrekvens ω_c . OBS! Det finns flera olika varianter av detta, men "grundreceptet" är detsamma enl ovan!

PI-regulatorn ges av

$$F(s) = K_p \frac{1 + T_i s}{T_i s}$$

- Specifikation av ω_c och φ_m (Ruta 8.1 i boken):

$$|L(i\omega_c)| = |G(i\omega_c)| K_p \frac{\sqrt{1 + \omega_c^2 T_i^2}}{\omega_c T_i} = 1$$

$$\arg L(i\omega_c) = \arg G(i\omega_c) - 90^\circ + \arctan(\omega_c T_i) = -180^\circ + \varphi_m$$

- Specifikation av ω_π och A_m ger i princip samma som ovan:

$$|L(j\omega_\pi)| = |G(j\omega_\pi)| K_p \frac{\sqrt{1 + \omega_\pi^2 T_i^2}}{\omega_\pi T_i} = 1/A_m$$

$$\arg L(j\omega_\pi) = \arg G(j\omega_\pi) - 90^\circ + \arctan(\omega_\pi T_i) = -180^\circ$$

En PD-regulator ges av

$$F(s) = K_p \left(1 + \frac{sT_d}{1 + sT_f} \right) = K_p \frac{1 + s(T_d + T_f)}{1 + sT_f} = K_p \frac{1 + \tau_d s}{1 + \tau_d s/b}, \quad b > 1$$

Anta att ω_c och φ_m är specificerade (Ruta 8.3 i boken):

1. Bestäm behovet av faslyft vid skärfrekvensen:

$$\varphi_{max} = \varphi_m - (\arg G(i\omega_c) + 180^\circ); \quad b = \frac{1 + \sin \varphi_{max}}{1 - \sin \varphi_{max}}$$

2. Placera maximalt faslyft vid $\omega = \omega_c$: $\sqrt{b}/\tau_d = \omega_c$

$$\sqrt{b}/\tau_d = \omega_c$$

3. Bestäm K_p så att ω_c blir det önskade: $|L(j\omega_c)| = K_p \sqrt{b} |G(j\omega_c)| = 1$

$$|L(j\omega_c)| = K_p \sqrt{b} |G(j\omega_c)| = 1$$

P-regulator

- + Enkel
- Dålig statisk nogrannhet, d v s om r konstant så blir i regel $y \neq r$
(kan förbättras med börvärdesfaktor $e = k_r r - y$)

PI-regulator

- + God statisk nogrannhet, d v s om r konstant blir i regel $y = r$
- + Långsamma processtörningar regleras bort väl
- Försämrade stabilitetsmarginaler (I-verkan medför ökad negativ fasvridning)

D-verkan

- + Förbättrad stabilitet
- + Snabbare reglering möjlig
- Ökad känslighet för mätstörningar

Integralverkan i regulatorn vs. i processen?

► Tillståndåterkoppling

Då tillstånden är mätbara kan vi använda *tillståndåterkoppling*:

$$\text{Processen} : \begin{cases} \dot{x} &= Ax + Bu \\ y &= Cx \end{cases}$$

$$\text{Regulatorn} : u = -L_u x + K_r r(t),$$

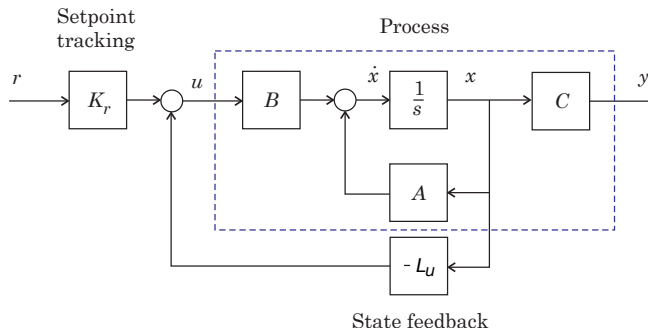
Där $L = [l_1 \ l_2 \ \dots \ l_n]$ och K_r är en skalär.

Det återkopplade systemet ges nu av

$$\begin{cases} \dot{x} &= (A - BL_u)x + BK_r r(t) \\ y &= Cx \end{cases}$$

Bestäm $l_1, \dots, l_n$ så att det återkopplade systemet får önskade poler, polerna ges av egenvärdena till matrisen $A - BL_u$.

Tillståndsåterkoppling

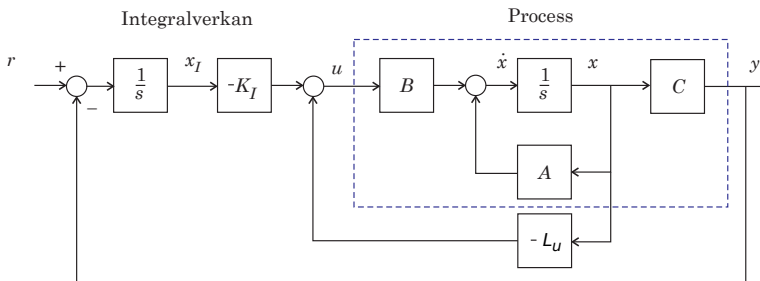

Laplacetransformering av återkopplade systemets tillståndsekvation ger

$$\begin{aligned} sX(s) &= (A - BL_u)X(s) + BK_r R(s) \\ Y(s) &= CX(s) \end{aligned} \quad \Rightarrow \quad G_{ry}(s) = C[sI - A + BL_u]^{-1}BK_r$$

Korrekt stationär förstärkning, d.v.s. $G_{ry}(0) = I$, ger $K_r = 1/(C(BL_u - A)^{-1}B)$.

Tillståndsåterkoppling med integralverkan

Inför integraltillstånd

$$x_I(t) = \int_0^t (r(\tau) - y(\tau)) d\tau$$

och skapa en utökad tillståndsmodell

$$\frac{d}{dt} \begin{bmatrix} x(t) \\ x_I(t) \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} A & 0 \\ -C & 0 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} x(t) \\ x_I(t) \end{bmatrix} + \begin{bmatrix} B \\ 0 \end{bmatrix} u(t) + \begin{bmatrix} 0 \\ 1 \end{bmatrix} r(t)$$

för vilken återkopplingsmatrisen $[L_u \quad K_I]$ beräknas.

► Alternativa regulatorstrukturer

Det finns många sätt att “bygga” ett reglersystem, förutom den enkla, återkopplade kretsen som vi studerat hittills. Här är några exempel:

► Inre återföring:

- En intern mätsignal är tillgänglig och kan användas för en “inre” återkoppling
- Ett typiskt exempel på detta är hastighetssignalen i en motordrift

► Kaskadreglering:

- Används ofta då man har tillgång till en extra mätning, som ligger “närmare” styrsignalen än den slutliga utsignalen
- Genom att sluta en inre reglerloop, som är snabbare än den yttre, kan man förbättra prestanda
- Ett exempel är reglering av Balanduino-roboten!

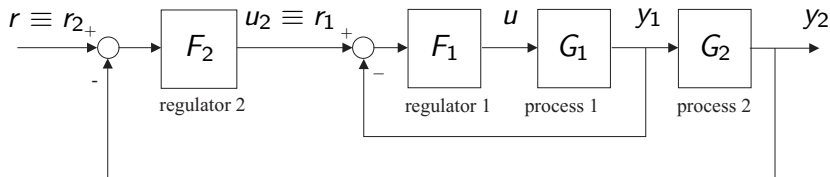
► Framkoppling:

- Återkoppling bygger på att observerade (mätta) felaktigheter korrigeras
- Om en störning mäts, så finns möjlighet att kompensera denna “i förväg”
- Denna s.k. framkoppling används oftast tillsammans med återkoppling

Kaskadreglering

Om en process består av delsystem i serie (kaskad) med möjlighet att mäta mellan delsystemen använder man dessa mätningar för en intern återkoppling.

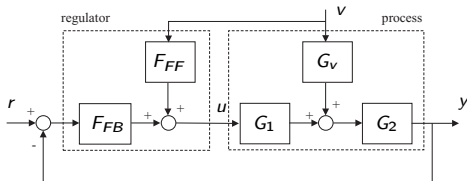
⇒ Snabbare system totalt.

Om man kan ha en hög förstärkning i den inre loopen så kan man vid designen av den yttre bortse från den inre återkopplingen.

Framkoppling (av störsignaler)

Mätning av en störning utnyttjas för att bättre kompensera bort effekterna av störningen, t ex mätning av utomhustemperatur vid reglering av inomhustemperatur.

Vi ser att störningen v kompenseras bort fullständigt om

$$F_{FF} G_1 + G_v = 0 \quad \Leftrightarrow \quad F_{FF} = -\frac{G_v}{G_1}$$

Problem:

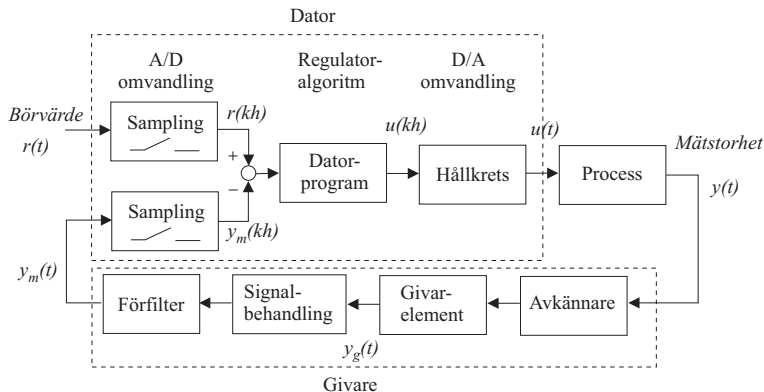
1. Ej för stora modellfel.
2. F_{FF} stabil $\Rightarrow$ nollställena till $G_1 \in \text{VHP}$.
3. F_{FF} kausal $\Leftrightarrow$ dödtid hos $G_v \geq$ dödtid hos G_1 .
4. F_{FF} proper $\Leftrightarrow$ grad(nämnare) $\geq$ grad(täljare).

(1) Gör en försiktig kompensering. (2-4) Sträva efter att minimera påverkan i det frekvensområde där de huvudsakliga störningarna är. Är störningarna lågfrekventa ger ofta $F_{FF} = -G_v(0)/G_1(0)$ ändå en markant förbättring.

Datorimplementering av reglersystem

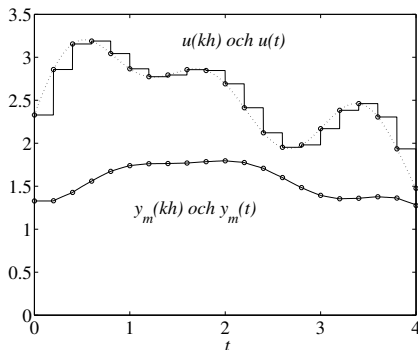
Ett reglersystem implementeras oftast med dator/mikrocontroller:

Samplad reglering

Implementering med dator innebär:

- ▶ *Sampling* av processvariabler (A/D-omvandling)
- ▶ *Hållning* av styrvariabler (D/A-omvandling)

Filter-tillämpningar

- ▶ Reducera brus i signaler
- ▶ Spektral omformning i kommunikationssystem
- ▶ Signaldetektering i radar, telekommunikation mm
- ▶ Spektralanalys för exempelvis talsignaler
- ▶ Komponenter i reglersystem

Ett filters utsignal vid tidpunkten t , $y(t)$, beror i allmänhet av insignalens ($x(\cdot)$) värden fram till och med tidpunkten τ :

$$y(t) = y(x(s), s \leq \tau)$$

Man brukar skilja mellan följande fall:

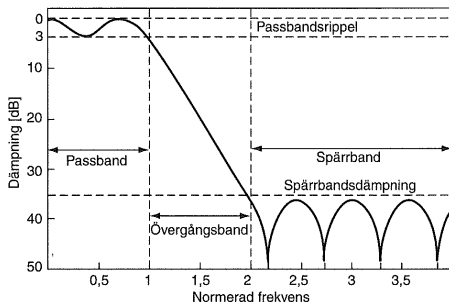
$\tau = t$: filtrering

$\tau < t$: prediktion

$\tau > t$: glättning (smoothing)

Design av lågpasfilter

Lågpasfiltret specificeras genom krav i *passbandet* $0 \leq \omega \leq \omega_p$ respektive *spärrbandet* $\omega \geq \omega_s$:

Med toleransparametrarna ϵ (*ripple* i passbandet) och δ (*dämpningen*) kan kraven sammanfattas enligt följande:

$$1 - \epsilon \leq |H(i\omega)| \leq 1, \quad 0 \leq |\omega| \leq \omega_p$$
$$|H(i\omega)| \leq \delta, \quad |\omega| \geq \omega_s$$

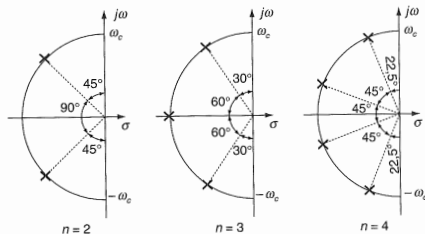
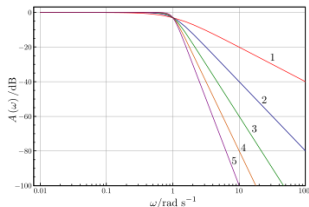
Butterworthfiltret

Butterworthfiltret av ordning n och brytfrekvens (*cut-off frequency*) ω_c :

$$|H(i\omega)|^2 = \frac{1}{1 + \left(\frac{\omega}{\omega_c}\right)^{2n}}$$

Filtrets poler:

$$p_k = \omega_c \cdot e^{i(\pi/2 + \pi/(2n) + \pi(k-1)/n)}, \quad k = 1, 2, \dots, n$$

Transformation av LP-filtret

Från LP-filtret kan andra typer av filter fås genom enkla transformationer:

$$\text{LP} \rightarrow \text{LP} : s \rightarrow s/\omega_c$$

$$\text{LP} \rightarrow \text{HP} : s \rightarrow \omega_c/s$$

$$\text{LP} \rightarrow \text{BP} : s \rightarrow \frac{s^2 + \omega_L\omega_H}{s(\omega_H - \omega_L)} = \frac{s^2 + \omega_M^2}{Bs}$$

$$\text{LP} \rightarrow \text{BS} : s \rightarrow \frac{s(\omega_H - \omega_L)}{s^2 + \omega_L\omega_H} = \frac{Bs}{s^2 + \omega_M^2}$$

- Utgå från det analoga filtret med överföringsfunktionen $H_c(s)$. Transformera till motsvarande tidsdiskreta filter $H(z)$ på något av följande sätt (h är samplingsintervallet):

$$s \rightarrow \frac{1 - z^{-1}}{h} \quad \text{bakåtdifferens ("Euler bakåt")}$$

$$s \rightarrow \frac{z - 1}{h} \quad \text{framåtdifferens ("Euler framåt")}$$

$$s \rightarrow \frac{2}{h} \frac{1 - z^{-1}}{1 + z^{-1}} \quad \text{bilinjär eller Tustins transformation}$$

- Designa ett tidsdiskret filter, t ex:

$$y(t) = \frac{1}{n}(x(t) + x(t-1) + \dots + x(t-n+1)) \quad (\text{glidande medelvärde})$$

$$y(t) = \alpha y(t-1) + (1 - \alpha)x(t) \quad (\text{exponentialfilter})$$

► Diskretisering av regulator

De approximativa diskretiseringsmetoderna används ofta när man skall "översätta" en tidskontinuerlig regulator till motsvarande tidsdiskreta form.

Exempel: Diskretisering av PID-regulator

$$U(s) = \underbrace{K_P(R(s) - Y(s))}_{U_P} + \underbrace{\frac{K_I}{s}(R(s) - Y(s))}_{U_I} - \underbrace{K_D s Y(s)}_{U_D}$$

Notera att man ofta skippar D-verkan på $r(t)$!

$$U_P : u_P = K_P(r(k) - y(k))$$

$$U_I : s = \frac{q-1}{h} \Rightarrow u_I(k) = \frac{K_I h}{q-1}(r(k) - y(k))$$

$$\Rightarrow u_I(k+1) = u_I(k) + K_I(r(k) - y(k))$$

$$U_D : s = \frac{1-q^{-1}}{h}$$

$$\Rightarrow u_D(k) = K_D \frac{1-q^{-1}}{h} y(k) = K_D \frac{y(k) - y(k-1)}{h}$$

Förutom själva regleralgoritmen behöver man tänka på bl.a. följande saker vid implementeringen:

- ▶ Val av samplingsintervall (tumregel: $\omega_s = (10 - 20) \cdot \omega_B$)
- ▶ Anti-windup
- ▶ Ryckfri övergång (eng. *bumpless transfer*)

Var används reglertekniken?

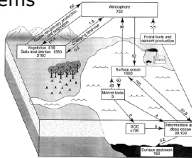
Robotics and autonomous systems

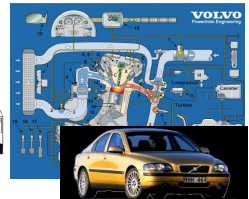
Power systems

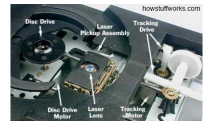
Environmental systems

Automotive systems

Electronic and optical systems

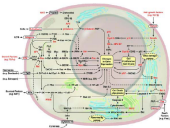

Process and pulp & paper industry

Aerospace

Molecular and chemical processes

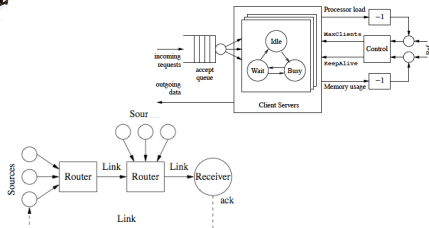
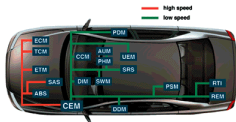

Information systems

Reglerteknik inom D-området

- Realisering av styrsystem med datorer
- Styrning av informations/data/kommunikationssystem

Några trender

- ▶ Reglersystem i nätverk (*networked control systems*)
- ▶ Komplexa beräkningar (t ex optimering) i reglerloopen
- ▶ Styrning av stora, komplexa system (t ex elkraftnätet, *smart grid*, transportnätet)
- ▶ Distribuerad styrning, autonomi + koordinering
- ▶ Adaptiva och lärande system
- ▶ Icke-tekniska tillämpningar (biologi, medicin)

Vad finns det mer att lära?

- ▶ ESS101 *Modelling and simulation* (fysikaliskt och experimentellt modellbygge)
- ▶ SSY165 *Discrete event systems* (DES, händelsediskreta system)
- ▶ SSY285 *Linear control system design* (tillståndsmetodik, flera in- och utsignaler)
- ▶ SSY281 *Model predictive control* (“optimering i reglerloopen”)
- ▶ SSY191 *Model based development of cyber-physical systems* (modellbaserad utveckling och implementering av styrsystem, realtidsaspekter)
- ▶ ESS076 *Robust and nonlinear control* (olinjära system, robust reglering)

Masterprogrammet *Systems, Control & Mechatronics* (MPSYS) ackrediterat av D-programmet.

Exjobb: fler och fler arbeten innehåller stora delar av algoritmer, beräkningar och optimering — lämpligt för D:are!

LYCKA TILL!